

УДК 338.48:332.1:339.137

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.218.332-338>

Харитонов К.А.

Херсонський державний аграрно-економічний університет

Kharytonov Kostiantyn

Kherson State Agrarian and Economic University

<https://orcid.org/0009-0002-2580-6636>

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРОТУРИЗМУ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

У статті досліджено конкурентоспроможність агротуризму в контексті повоєнного відновлення сільських територій України. Розкрито зв'язок агротуристичної діяльності з мультифункціональністю агробізнесу. Розмежовано ресурсний потенціал, конкурентні переваги та результати діяльності. Систематизовано чинники конкурентоспроможності та визначено пріоритетні дії з урахуванням безпекових умов, стану інфраструктури, фінансового та кадрового забезпечення. Наукова новизна полягає в конкретизації взаємозв'язку ресурсів, формування пропозиції, конкурентних переваг і результатів бізнесу та його можливого внеску у відновлення територій. Практична значущість результатів полягає у можливості їх використання для визначення напрямів підтримки агротуристичного бізнесу відповідно до умов та пріоритетів повоєнного відновлення сільських територій.

Ключові слова: агротуризм, агробізнес, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, мультифункціональність, повоєнне відновлення, сільські території, ревіталізація.

AGRITOURISM COMPETITIVENESS IN THE CONTEXT OF POST-WAR RECOVERY OF RURAL AREAS IN UKRAINE

Post-war recovery of rural areas in Ukraine requires the restoration of productive capacity and infrastructure alongside viable business opportunities. Agritourism can contribute to this process by combining agricultural production, processing and product sales with visitor services. The article aims to examine the factors shaping agritourism competitiveness and identify ways to strengthen it in the context of post-war recovery of rural areas in Ukraine.

The research employs analysis and synthesis, a systems approach, comparison, generalisation and systematisation. Tabular and graphical methods are used to organise competitiveness factors and illustrate the relationships between resources, the agritourism offering, competitive advantages, business performance and potential contributions to rural recovery. Official Italian statistics for 2023–2024 provide an illustration of the scale and diversity of agritourism services.

Agritourism competitiveness is understood as the ability of businesses to develop and deliver an offering that provides advantages valued by visitors compared with available alternatives and generates profit. Resource potential, competitive advantages and business outcomes are distinguished. The availability of production facilities, local products, knowledge, natural resources and cultural heritage creates opportunities for service provision. Realising these opportunities requires an understanding of demand, appropriate service organisation, quality assurance, pricing and cost management.

The study systematises competitiveness factors and specifies priority actions for post-war recovery. These encompass safety, production and processing facilities, infrastructure, staffing, financial resources, digital interaction with visitors and local partnerships. The choice and sequence of actions should reflect damage, resource availability, demand and seasonal workloads. Business performance should be assessed separately from territorial outcomes, including job creation and retention, local procurement, partnerships and potential contributions to infrastructure recovery and heritage preservation.

The scientific novelty lies in specifying the relationships between resources, service development, competitive advantages and business outcomes in connection with the potential contribution of agritourism to rural recovery and revitalisation. The practical value lies in the applicability of the proposed approach to business decisions and support priorities that reflect local conditions and recovery needs. Further research should test the approach using data collected directly from agritourism businesses.

Keywords: agritourism, agribusiness, competitiveness, competitive advantages, multifunctionality, post-war recovery, rural areas, revitalisation.

JEL Classification: L83, Q13, O18, Z32.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Харитонов К.А., 2026

Постановка проблеми. Мультифункціональність сільського господарства полягає у поєднанні виробництва продовольства та сировини з виконанням соціальних, екологічних і культурних функцій, що сприяють розвитку сільських територій. Реалізація цих функцій передбачає використання спільної ресурсної бази та узгодження економічних інтересів виробників із потребами сільських громад і збереженням природного середовища [1]. Для малого агробізнесу це створює можливості розвитку видів діяльності, які доповнюють сільськогосподарське виробництво, розширюють джерела доходів і посилюють зв'язки господарств із місцевою економікою.

Одним із напрямів реалізації мультифункціональності сільського господарства є агротуризм. Виробничі процеси, власна продукція, знання господарів і місцеві традиції можуть становити основу екскурсій, дегустацій, практичних занять та інших туристичних, пізнавальних і рекреаційних послуг. Зв'язок цих послуг із сільськогосподарською діяльністю дає підстави розглядати агротуризм як сферу агробізнесу, що поєднує виробництво продукції з прийомом та обслуговуванням відвідувачів. Такий підхід узгоджується з розглядом агротуристичної діяльності як напряму диверсифікації сільськогосподарського підприємництва, розширення зайнятості та можливостей збуту продукції [2].

У контексті повоєнного відновлення сільських територій України розвиток агротуризму набуває значення як один із можливих напрямів відновлення підприємницької діяльності та розширення джерел доходів місцевого населення. За результатами спільної оцінки Уряду України, Групи Світового банку, Європейської Комісії та ООН, станом на 31 грудня 2025 р. потреби сільського господарства України у відбудові та відновленні протягом наступного десятиліття оцінено у понад 55 млрд дол. США [3]. Поряд із відбудовою виробничих об'єктів та інфраструктури важливим є визначення економічно обґрунтованих способів використання збережених і відновлених ресурсів господарств. Агротуристична діяльність може забезпечувати додаткові надходження від надання послуг, сприяти прямому продажу власної продукції та формуванню замовлень для місцевих виробників і постачальників. Водночас її організація потребує інвестицій, наявності відповідних кадрових компетентностей та узгодження прийому відвідувачів із сезонністю та виробничим навантаженням.

Додаткові можливості для партнерства можуть виникати у зв'язку з розвитком туризму пам'яті. В Україні вже започатковано формування маршрутів, спрямованих на збереження пам'яті про російсько-українську війну та вшанування її жертв [4]. Агротуристичні господарства, розташовані поблизу таких маршрутів, можуть долучатися до обслуговування відвідувачів, пропонуючи проживання, харчування та знайомство з місцевим виробництвом. Доцільність цієї співпраці залежатиме від безпекових умов, потреб відвідувачів і позиції місцевих громад та має враховувати меморіальне призначення місць пам'яті. Проте наявність ресурсів і можливостей для партнерства сама по собі не

забезпечує конкурентоспроможності агротуризму. На рівні господарства вона залежить від здатності сформувати пропозицію, яку споживачі обиратимуть серед доступних альтернатив, та забезпечити прибутковість її надання. Значення мають зміст і якість послуг, зручність організації відвідування, транспортна доступність та співвідношення ціни та отриманої цінності. У процесі повоєнного відновлення можливості формування конкурентних переваг додатково визначатимуться масштабами пошкоджень, станом інфраструктури, безпековими обмеженнями, кадровим забезпеченням і доступом до фінансування. Це потребуватиме диференційованих підходів до розвитку агротуризму з урахуванням умов конкретних господарств і територій.

Попри те, що повномасштабна війна триває, вже сьогодні необхідно розробляти підходи до повоєнного відновлення сільських територій України та, відповідно, визначити роль агротуризму в цьому процесі. Для цього важливо з'ясувати, за яких умов поєднання виробничої, переробної та збутової діяльності суб'єктів агробізнесу з наданням туристичних послуг дає змогу формувати конкурентні переваги, забезпечувати прибутковість діяльності та розширювати можливості зайнятості місцевого населення. Це зумовлює актуальність дослідження чинників конкурентоспроможності агротуризму та визначення напрямів її підвищення з урахуванням потреб і територіальних відмінностей повоєнного відновлення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Конкурентоспроможність туризму, особливості агротуристичного бізнесу та повоєнне відновлення сільських територій перебувають у полі уваги вітчизняних і зарубіжних науковців. Так L. Dwyer та C. Kim розробили модель конкурентоспроможності туристичних дестинацій та запропонували систему об'єктивних і суб'єктивних показників для порівняльного оцінювання їх сильних і слабких сторін [5]. Ю. Кирилов та В. Дуга дослідили роль і соціально-економічне значення агротуризму в розвитку аграрного сектору економіки України, обґрунтували необхідність активізації агротуристичної діяльності та реалізації відповідної аграрної політики [2]. S. Ammirato et al. на основі систематичного огляду літератури узагальнили підходи до агротуризму як засобу підтримки сталого розвитку сільських територій та виокремили основні тематичні напрями досліджень [6]. Y. Kyrylov et al. обґрунтували методологічні підходи до оцінювання та прогнозування регіональної диверсифікації сільських територій з обмеженим просторовим розміщенням об'єктів зеленого туризму [7].

Н. Іванова дослідила напрями застосування штучного інтелекту в туристичному бізнесі, на основі SWOT-аналізу визначила переваги та ризики його впровадження, запропонувала підходи до використання штучного інтелекту для підвищення ефективності та конкурентоспроможності туристичних підприємств [8]. В. Дуга проаналізувала вплив війни на туристичний бізнес України, визначила проблеми та напрями повоєнного відновлення агротуризму,

розробила рекомендації щодо якості та безпеки послуг, окреслила можливості волонтерського та солідарного туризму для активізації туристичної діяльності у сільській місцевості [9].

І. Дидів дослідила економічні механізми стимулювання агротуристичного підприємництва та чинники, що сприяють його розвитку або стримують його [10]. С. Махія розглянула стратегічні пріоритети посилення конкурентоспроможності сільського туризму, інфраструктурне забезпечення туристичної діяльності та кластерну співпрацю бізнесу, громад і влади [11]. V. Ohorodnyuk та R. Finger проаналізували стан та інституційні умови функціонування агротуризму в Україні, визначили його потенціал для повоєнного відновлення аграрного сектору та сільських територій [12].

Узагальнення результатів наведених досліджень засвідчує, що науковці розглядають чинники конкурентоспроможності туризму, підприємницькі засади агротуристичної діяльності та її можливості у повоєнному відновленні. Водночас подальшого дослідження потребують умови формування та підходи до оцінювання конкурентних переваг суб'єктів агротуристичного бізнесу з урахуванням відмінностей у стані та можливостях відновлення сільських територій України.

Метою статті є визначення чинників формування конкурентоспроможності агротуризму та напрямів її підвищення в контексті повоєнного відновлення сільських територій України.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Методи аналізу та синтезу використано для розкриття змісту конкурентоспроможності агротуризму та визначення особливостей формування агротуристичної пропозиції на основі ресурсів агробізнесу. Системний підхід застосовано для розгляду конкурентоспроможності агротуризму у взаємозв'язку ресурсів, підприємницьких рішень, попиту та територіальних умов повоєнного відновлення. Порівняльний метод використано для зіставлення наукових підходів до конкурентоспроможності туризму та характеристики змін окремих показників агротуристичної діяльності в Італії у 2023-2024 роках. Методи узагальнення та систематизації застосовано для виокремлення чинників конкурентоспроможності агротуризму та визначення пріоритетних дій щодо її посилення в умовах повоєнного відновлення сільських територій України. Табличний метод використано для впорядкування чинників конкурентоспроможності, характеристики їх значення та відповідних напрямів дій. Графічний метод застосовано для відображення взаємозв'язку ресурсів, конкурентних переваг, результатів агротуристичного бізнесу та його потенційного внеску у відновлення сільських територій.

Виклад основних результатів дослідження. Агротуризм як сфера агробізнесу ґрунтується на поєднанні діяльності з виробництва, переробки та реалізації аграрної продукції з наданням туристичних послуг.

Його особливість полягає у тому, що виробничі процеси, продукція, знання виробників та місцеві традиції становлять основу туристичної пропозиції [2].

Мультифункціональність агробізнесу розширює можливості такого поєднання через передавання знань, представлення культурної спадщини та відповідальне використання природних ресурсів [1; 2; 6]. Для конкурентоспроможності агротуризму значення має здатність суб'єктів бізнесу використовувати ці можливості для формування послуг, які відповідають потребам споживачів. У контексті повоєнного відновлення їх реалізація залежатиме від збереженості виробничої бази, доступності ресурсів, стану інфраструктури та безпечних умов території [9; 12].

Теоретичним підґрунтям визначення конкурентоспроможності агротуризму є модель L. Dwyer та С. Kim, яка пов'язує конкурентоспроможність туристичних дестинацій із ресурсами, умовами попиту, управлінням та результатами туристичної діяльності [5]. Адаптуючи ці положення до рівня суб'єктів бізнесу, конкурентоспроможність агротуризму пропонуємо розглядати як здатність формувати та реалізовувати пропозицію, що має привабливі для споживачів переваги порівняно з доступними альтернативами та забезпечує прибутковість агротуристичної діяльності.

Оцінювання конкурентоспроможності потребує розмежування ресурсного потенціалу, конкурентних переваг та результатів діяльності. Виробничі потужності, місцева продукція, природні та культурні ресурси створюють можливості для формування послуг, проте самі по собі не гарантують конкурентоспроможності. Конкурентні переваги агротуристичної пропозиції формуються за характеристиками, важливими для споживачів, та спонукають обирати її серед альтернатив. Вони можуть стосуватися змісту пізнавальних заходів, якості продукції та обслуговування, можливості участі у виробничих процесах, зручності відвідування та співвідношення ціни і отриманої цінності. Взаємозв'язок ресурсів агробізнесу та території, формування агротуристичної пропозиції, конкурентних переваг і результатів діяльності в умовах повоєнного відновлення наведено на рис. 1.

Наведені на рис. 1 зв'язки відображають послідовність підприємницьких рішень від оцінювання ресурсів та умов діяльності до добору послуг, організації обслуговування і цінова політика. Результативність цих рішень залежить від того, чи обирають відвідувачі сформовану пропозицію та чи забезпечує її реалізація прибуток з урахуванням додаткових витрат. Внесок бізнесу у повоєнне відновлення, зокрема сільських територій формується через створення і збереження робочих місць, замовлення місцевим виробникам та надавачам послуг, партнерські проекти тощо. Вплив на відновлення інфраструктури залежить також від інвестиційних можливостей та узгоджених дій бізнесу, громад і влади.

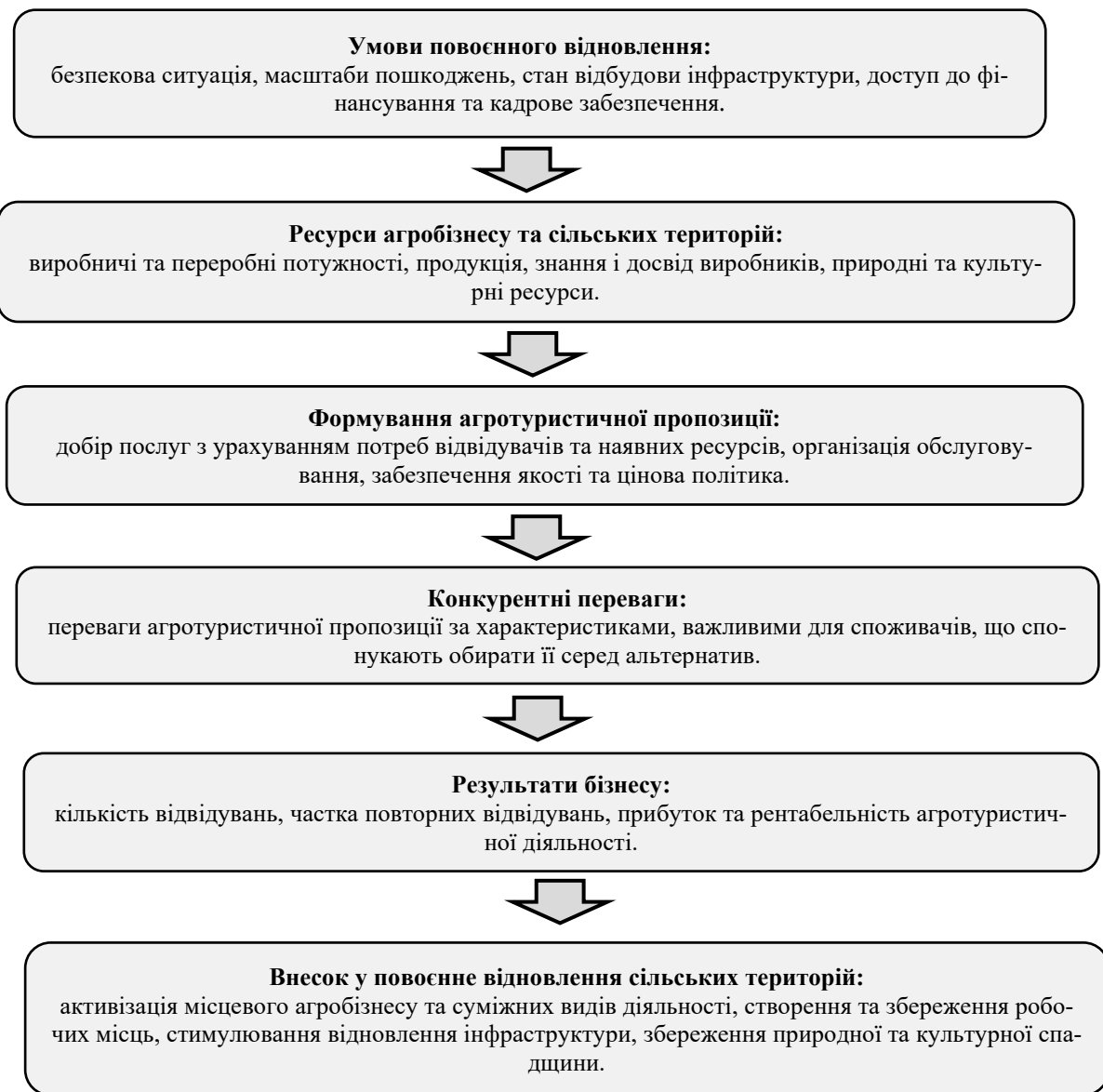

Рис. 1. Взаємозв'язок ресурсів, конкурентних переваг та результатів агротуристичної діяльності в умовах повоєнного відновлення

Джерело: розроблено автором на основі [1; 2; 5; 9-12].

Різноманітність агротуристичної пропозиції ілюструє досвід Італії. За даними ISTAT, кількість агротуристичних суб'єктів у країні збільшилася з 26 129 у 2023 р. до 26 360 у 2024 р., а кількість туристів становила відповідно близько 4,5 та 4,7 млн осіб [13; 14]. У 2024 р. 50,3 % суб'єктів пропонували щонайменше одну додаткову послугу, зокрема екскурсії, кінні прогулянки, навчальні або спортивні заняття [14]. Для України такий досвід доцільно враховувати під час добору послуг відповідно до місцевих ресурсів, попиту та можливостей бізнесу.

Результати агротуристичної діяльності доцільно характеризувати кількістю відвідувань, часткою повторних відвідувань, прибутком та рентабельністю. Задоволеність споживачів доповнює ці показники, допомагаючи оцінити сприйняття послуг і визначити напрями їх удосконалення. Для оцінювання конкурентних позицій показники потрібно зіставляти з результатами суб'єктів бізнесу, що обслуговують подібні групи

споживачів, враховуючи масштаб діяльності, сезонність та умови її здійснення. Визначення економічного результату потребує врахування додаткових доходів і витрат, вартості праці власників та членів родини, а також можливого впливу приходу відвідувачів на основну діяльність агробізнесу.

Конкурентоспроможність агротуристичного бізнесу формується під впливом територіальних умов. Транспортне сполучення, інженерна та комунікаційна інфраструктура, природні ландшафти, забезпеченість трудовими ресурсами та можливості партнерства впливають на доступність і привабливість послуг, витрати та якість обслуговування [7; 11].

У процесі повоєнного відновлення особливого значення набуватимуть масштаби пошкоджень, безпекові обмеження, темпи відбудови інфраструктури та доступність фінансових і трудових ресурсів [9; 12]. Це потребує узгодження підприємницьких рішень із послідовністю відновлення територій.

Одним із можливих напрямів територіального партнерства є співпраця з організаторами маршрутів пам'яті. В Україні вже започатковано створення таких маршрутів, пов'язаних зі збереженням пам'яті про російсько-українську війну та вшануванням її жертв [4]. Суб'єкти агротуристичного бізнесу, розташовані поблизу відповідних об'єктів, можуть надавати послуги проживання та харчування, реалізовувати місцеву продукцію, пропонувати пізнавальні заходи, пов'язані з агробізнесом. Така співпраця потенційно розширює канали залучення відвідувачів та місцеву кооперацію. Її доцільність залежить від потреб відвідувачів, транспортної доступності, безпечних умов та погодження з громадами і відповідальними за місця пам'яті

установами за збереження їх меморіального призначення.

Підготовка до відновлення туристичної діяльності передбачає інвентаризацію збережених ресурсів, оцінювання ризиків та визначення першочерговості відбудови інфраструктури [15]. Для агротуризму ці заходи необхідно поєднувати з оцінюванням можливостей використання виробничої та переробної бази для прийому відвідувачів. Узагальнення результатів досліджень агротуристичного підприємництва, інфраструктурного забезпечення та територіальної співпраці [10-12] дає змогу систематизувати чинники конкурентоспроможності та конкретизувати пріоритетні дії в умовах повоєнного відновлення (табл. 1).

Таблиця 1

**Чинники конкурентоспроможності агротуризму в контексті повоєнного відновлення
сільських територій України**

Чинник	Значення для конкурентоспроможності агротуризму	Пріоритетні дії в умовах повоєнного відновлення
Безпечні умови	Визначають можливість прийому відвідувачів, надійність надання послуг та довіру до пропозиції	Оцінювання безпечності об'єктів і маршрутів, урахування обмежень доступу, забезпечення готовності персоналу до надзвичайних ситуацій
Виробнича та переробна база	Створює основу для екскурсій, дегустаций, практичних занять і продажу продукції	Інвентаризація збережених потужностей, оцінювання потреб у відновленні та можливостей поєднання основної діяльності з прийомом відвідувачів
Природні та культурні ресурси	Доповнюють зміст послуг, формують образ місцевості та можливості диференціації пропозиції	Оцінювання стану і доступності об'єктів, збереження місцевих традицій, урахування екологічних обмежень
Транспортна, інженерна та комунікаційна інфраструктура	Забезпечує доступність об'єктів, безперервність обслуговування та зручність отримання послуг	Узгодження запуску туристичних послуг із відновленням доріг, водо- та енергопостачання, зв'язку і доступу до інтернету
Кадрове забезпечення	Впливає на якість обслуговування, організацію заходів та взаємодію зі споживачами	Оцінювання потреб у працівниках, навчання власників і персоналу, узгодження зайнятості в агробізнесі та туристичному обслуговуванні
Зміст та якість туристичної пропозиції	Визначають її відповідність потребам обраних груп споживачів та переваги порівняно з альтернативами	Добір послуг відповідно до відновлених можливостей бізнесу, перевірка попиту, забезпечення якості та доступності обслуговування
Ціна та управління витратами	Впливають на співвідношення ціни та цінності послуг для споживача і прибутковість їх надання	Урахування витрат на безпеку, автономне забезпечення та підготовку персоналу, вартості сімейної праці; зіставлення ціни з альтернативними пропозиціями
Фінансове забезпечення	Визначає можливості відновлення ресурсів, підготовки послуг та фінансування поточної діяльності	Поетапне інвестування, поєднання власних і залучених коштів, планування поточних витрат після завершення грантової підтримки
Цифрова взаємодія зі споживачами	Полегшує пошук інформації, бронювання, оплату та підтримання зв'язку з відвідувачами	Оновлення відомостей про стан об'єктів і маршрути, впровадження доступних засобів бронювання та обліку, застосування ШІ відповідно до потреб і компетентностей
Кооперація та територіальне партнерство	Розширюють склад послуг, канали просування та можливості спільного використання ресурсів	Відновлення зв'язків між виробниками, перевізниками та надавачами послуг, узгодження маршрутів і взаєморозрахунків, співпраця з громадами

Джерело: систематизовано автором на основі [1; 2; 5; 7-12, 15].

Систематизовані чинники реалізують різні, але взаємопов'язані функції. Безпека та базова інфраструктура створюють необхідні умови для надання послуг. Виробнича спеціалізація, місцева продукція, природні та культурні ресурси становлять основу диференціації пропозиції. Кадрове і фінансове забезпечення, управління витратами, цифрова взаємодія та кооперація створюють можливості щодо організації її реалізації. Економічний результат залежить від відповідності послуг платоспроможному попиту та співвідношення отриманих доходів і витрат.

Пріоритетність заходів визначатиметься станом конкретного суб'єкта бізнесу та території. За пошкоджені інфраструктури першочерговими будуть відновлення доступу та базових умов обслуговування.

Внесок агротуристичного бізнесу у повоєнне відновлення сільських територій доцільно оцінювати окремо від його конкурентних позицій. Безпосередніми результатами можуть бути створені та збережені робочі місця, закупівлі у місцевих виробників і надавачів послуг, реалізовані партнерські проекти. Активізація місцевого агробізнесу та суміжних видів діяльності,

відновлення інфраструктури і збереження спадщини є важливими територіальними результатами, що залежать від взаємодії багатьох учасників. Тому підтримка конкурентоспроможності агротуризму потребує узгодження підприємницьких ініціатив із пріоритетами та ресурсними можливостями територіальних громад.

Висновки. Конкурентоспроможність агротуризму в контексті повоєнного відновлення сільських територій України визначається здатністю суб'єктів бізнесу поєднувати ресурси агробізнесу та території для формування пропозиції, що має важливі для споживачів переваги порівняно з альтернативами та забезпечує прибутковість діяльності. Мультифункціональність агробізнесу розширює можливості такого поєднання через використання продукції, знань, місцевих традицій та природних ресурсів у наданні туристичних послуг.

Розмежування ресурсного потенціалу, конкурентних переваг та результатів діяльності дає змогу конкретизувати підходи до оцінювання конкурентоспроможності. Наявність ресурсів характеризує передумови формування послуг, конкурентні переваги - підстави їх вибору споживачами, а кількість відвідувань, частка повторних відвідувань, прибуток та рентабельність - результати реалізації пропозиції. Оцінювання конкурентних позицій потребує порівняння з аналогічними суб'єктами бізнесу з урахуванням масштабу діяльності, сезонності та територіальних умов.

Систематизація чинників конкурентоспроможності дає підстави визначати пріоритетність заходів

відповідно до стану бізнесу та територій. Першочергового значення набувають безпека, відновлення виробничої бази та інфраструктури. Подальше посилення конкурентних позицій потребує узгодження послуг із попитом, підвищення якості обслуговування, підготовки персоналу, управління витратами, використання цифрових інструментів та розвитку партнерства. Фінансування цих заходів має враховувати інвестиційні потреби та можливості забезпечення поточної діяльності.

Внесок агротуризму у повоєнне відновлення сільських територій формується через створення і збереження робочих місць, замовлення місцевим виробникам та надавачам послуг, активізацію суміжних видів діяльності.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на визначення можливостей використання сучасних цифрових технологій для підвищення конкурентоспроможності агротуризму в контексті повоєнного відновлення сільських територій України.

Декларація щодо використання інструментів штучного інтелекту. В ході підготовки статті було використано інструменти генеративного штучного інтелекту ChatGPT (модель GPT-6, OpenAI, 2026) для цілей пошуку та узагальнення літератури і покращення структури статті. Жоден текст, згенерований за допомогою штучного інтелекту, не використовувався без критичного редагування. Автор несе повну відповідальність за науковість, точність та цілісність контенту.

Список використаних джерел:

1. Грановська В. Г., Кононенко Л. В., Савченко В. М. Мультифункціональність малих сільськогосподарських підприємств: особливості, проблеми та перспективи. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. 2025. № 22. С. 40–47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.4>
2. Кирилов Ю. Є., Дуга В. О. Агротуристична діяльність в подальшому розвитку аграрного сектору економіки України. Таврійський науковий вісник. 2015. Вип. 91. С. 248–254. URL: https://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/91_2015/48.pdf (дата звернення: 14.07.2026).
3. Опубліковано оновлену оцінку потреб України на відновлення та відбудову. World Bank Group. 23.02.2026. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (дата звернення: 14.07.2026).
4. На Київщині та Чернігівщині стартував національний проєкт «Маршрути пам'яті». Державне агентство розвитку туризму України. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/na-kiyivshchini-ta-chernigivshchini-startuvav-nacionalniy-proiekt-marshruti-pamyati> (дата звернення: 14.06.2026).
5. Dwyer L., Kim C. Destination Competitiveness: Determinants and Indicators. Current Issues in Tourism. 2003. Vol. 6, No. 5. Pp. 369–414. DOI: <https://doi.org/10.1080/13683500308667962>
6. Ammirato S., Felicetti A. M., Raso C., Pansera B. A., Violi A. Agritourism and Sustainability: What We Can Learn from a Systematic Literature Review. Sustainability. 2020. Vol. 12, No. 22. Art. 9575. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12229575>
7. Kyrylov Y. Y., Hranovska V. H., Kolokolchikova I. V., Sakun A. G., Nikitenko K. S., Katsemir Y. V. Regional Diversification of Rural Territories with Limited Spatial Location of Green Tourism Objects. Journal of Environmental Accounting and Management. 2020. Vol. 8, No. 4. Pp. 351–363. DOI: <https://doi.org/10.5890/JEAM.2020.12.004>
8. Іванова Н. С. Штучний інтелект та конкурентоспроможність: нові можливості для туристичного бізнесу. Економіка та суспільство. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-29>
9. Дуга В. Напрями повоєнного відновлення вітчизняного агротуризму. Економіка та суспільство. 2024. № 60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-129>
10. Дидів І. Б. Розвиток агротуризму як виду підприємницької діяльності на селі : дис. ... канд. екон. Наук : 08.00.04. Львів : Львівський національний аграрний університет, 2021. URL: <https://repository.lnup.edu.ua/items/068ade06-5f3c-4700-a77a-439eaa70e4ee> (дата звернення: 14.06.2026).
11. Махия С. О. Сільський туризм як фактор соціально-економічного розвитку сільських територій : дис. ... д-ра філософії : 051 Економіка. Кам'янець-Подільський : ЗВО «Подільський державний університет», 2025. 253 с.

12. Ohorodnyk V., Finger R. Envisioning the future of agri-tourism in Ukraine: from minor role to viable farm households and sustainable regional economies. *Journal of Rural Studies*. 2024. Vol. 108. Art. 103283. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103283>
13. Istituto Nazionale di Statistica. Le aziende agrituristiche in Italia – anno 2023. 07.02.2025. URL: <https://www.istat.it/comunicato-stampa/le-aziende-agrituristiche-in-italia-anno-2023/> (дата звернення: 14.06.2026)
14. Istituto Nazionale di Statistica. Le aziende agrituristiche in Italia – Anno 2024. 09.03.2026. URL: <https://www.istat.it/comunicato-stampa/le-aziende-agrituristiche-in-italia-anno-2024/> (дата звернення: 15.06.2026).
15. Алещенко Л. О. Пріоритети та інструменти стратегічного розвитку підприємств туристичного бізнесу : дис. ... д-ра філософії : 051 Економіка. Херсонський державний аграрно-економічний університет. Херсон–Кропивницький, 2025. 251 с.

References:

1. Hranovska, V. H., Kononenko, L. V., & Savchenko, V. M. (2025). Multifunctionality of small agricultural enterprises: Features, problems and prospects. *Tavriyskiy naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika*, (22), 40–47. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.22.4> [in Ukrainian].
2. Kyrylov, Yu. Ye., & Duha, V. O. (2015). Ahroturystychna diialnist v podalshomu rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy [Agritourism activities in the further development of the agricultural sector of Ukraine's economy]. *Tavriyskiy naukovyi visnyk*, (91), 248–254. https://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/91_2015/48.pdf [in Ukrainian].
3. Svitovyi bank. (2026, February 23). Opublikovano onovlenu otsinku potreb Ukrainy na vidnovlennia ta vidbudovu [Updated Ukraine recovery and reconstruction needs assessment released]. <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> [in Ukrainian].
4. Derzhavne ahentstvo rozvytku turyzmu Ukrainy. (n.d.). Na Kyivshchyni ta Chernihivshchyni startuvav natsionalnyi proiekt «Marshruty pamiaty» [The national «Routes of Memory» project launched in the Kyiv and Chernihiv regions]. <https://www.tourism.gov.ua/blog/na-kiyivshchini-ta-chernigivshchini-startuvav-nacionalniy-proiekt-marshruti-pamyati> [in Ukrainian].
5. Dwyer, L., & Kim, C. (2003). Destination competitiveness: Determinants and indicators. *Current Issues in Tourism*, 6(5), 369–414. <https://doi.org/10.1080/13683500308667962> [in English].
6. Ammirato, S., Felicetti, A. M., Raso, C., Pansera, B. A., & Violi, A. (2020). Agritourism and sustainability: What we can learn from a systematic literature review. *Sustainability*, 12(22), Art. 9575. <https://doi.org/10.3390/su12229575> [in English].
7. Kyrylov, Y. Y., Hranovska, V. H., Kolokolchikova, I. V., Sakun, A. G., Nikitenko, K. S., & Katsemir, Y. V. (2020). Regional diversification of rural territories with limited spatial location of green tourism objects. *Journal of Environmental Accounting and Management*, 8(4), 351–363. <https://doi.org/10.5890/JEAM.2020.12.004> [in English].
8. Ivanova, N. S. (2025). Shtuchnyi intelekt ta konkurentospromozhnist: novi mozhlyvosti dlia turystychnoho biznesu [Artificial intelligence and competitiveness: New opportunities for tourism businesses]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (72). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-29> [in Ukrainian].
9. Duha, V. (2024). Napriamy povoiennoho vidnovlennia vitchyznianoho ahroturyzmu [Directions for the post-war recovery of domestic agritourism]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-129> [in Ukrainian].
10. Dydiv, I. B. (2021). Rozvytok ahroturyzmu yak vydu pidpriemnytskoi diialnosti na seli [Development of agritourism as a type of entrepreneurial activity in rural areas] [Candidate's dissertation, Lviv National Agrarian University]. <https://repository.lnup.edu.ua/items/068ade06-5f3c-4700-a77a-439eaa70e4ee> [in Ukrainian].
11. Makhynia, S. O. (2025). Silskyi turyzm yak faktor sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii [Rural tourism as a factor in the socio-economic development of rural areas] [PhD dissertation, Higher Educational Institution «Podillia State University»]. [in Ukrainian].
12. Ohorodnyk, V., & Finger, R. (2024). Envisioning the future of agri-tourism in Ukraine: From minor role to viable farm households and sustainable regional economies. *Journal of Rural Studies*, (10), Art. 103283. <https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2024.103283> [in English].
13. Istituto Nazionale di Statistica. (2025, February 7). Le aziende agrituristiche in Italia – anno 2023 [Agritourism enterprises in Italy – 2023]. <https://www.istat.it/comunicato-stampa/le-aziende-agrituristiche-in-italia-anno-2023/> [in Italian].
14. Istituto Nazionale di Statistica. (2026, March 9). *Le aziende agrituristiche in Italia – Anno 2024* [Agritourism enterprises in Italy – 2024]. <https://www.istat.it/comunicato-stampa/le-aziende-agrituristiche-in-italia-anno-2024/> [in Italian].
15. Alieschenko, L. O. (2025). *Priorytety ta instrumenty stratehichnoho rozvytku pidpriemstv turystychnoho biznesu* [Priorities and tools for the strategic development of tourism businesses] [PhD dissertation, Kherson State Agrarian and Economic University]. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 07.09.2026 р.

Дата прийняття статті до друку: 19.10.2026 р.

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.10.2026 р.

Стаття поширюється на умовах ліцензії Creative Commons Attribution License International CC-BY.